

## Všetku učebnú látku treba spájať s poznatkami o výrobných prostriedkoch

### Rudolf Steiner

Zdroj: GA 294 [11], str. 167 - 170, 2003, 03.09.1919

Spomeňte si na to, koľko dnes jazdí električkou ľuď, ktorí nemajú ani najmenšie poňatie o tom, na čom je vlastne založený pohyb elektrickej železnice. Spomeňte si, koľko ľudí dnes vidí, ako okolo nich presviští parný stroj vo forme lokomotívy bez toho, aby mali tušenie o tom, ako prebieha fyzikálna a mechanická pôsobnosť, ktorá uvádza tento parný stroj do pohybu. Uvážte len, aký je kvôli tejto nevedomosti náš vzťah k nášmu okoliu, ktorého služby dokonca používame. Žijeme vo svete, ktorý vytvorili ľudia, ktorý je vytvorený podľa ľudských myšlienok, ktorý používame a ktorému ani za mak nerozumieme. Táto skutočnosť, že nerozumieme niečomu, čo je vytvorené ľuďmi, čo je v podstate výsledkom ľudských myšlienok, to má pre celé ľudské duševné a duchovné rozpoloženie veľký význam. Ľudia sa musia vlastne iba ohlušovať, aby nevnímali účinky, ktoré prichádzajú z tejto strany. S akýmsi veľkým uspokojením môžeme vždy znovu vidieť, ako ľudia - ako to teraz nazvať, aby to niekoho neranilo z tzv. lepších kruhov prídu do nejakej továrne a cítia sa tam dosť nepríjemne. Je to tým, že cítia zo svojho podvedomia vytrysknúť asi tento pocit: používajú všetko to, čo sa vyrába v tejto továrni, a vlastne ako ľudia nemajú ani najmenší vzťah k tomu, čo sa tam deje. Nič o tom nevedia. Keď už ľudia začnú vnímať tento svoj nepríjemný pocit aby sme uviedli niečo známe: keď niekto, kto je fajčiarom cigariet, príde do továrne Waldorf-Astoria a nemá tušenie, čo sa tu všetko odohráva, aby on dostal svoje cigarety máme radosť už len z toho, že tento človek je aspoň schopný vnímať svoju nevedomosť o okolí vzniknutom z ľudských myšlienok, o okolí, v ktorom žije a ktorého výrobky používa. A keď ľudia, ktorí vôbec nerozumejú prevádzke elektrickej železnice, vždy nastupujú do električky a znovu z nej vystupujú s pocitom malej nevoľnosti, to už máme dôvod sa radovať. Najhoršie je, keď človek spoluprežíva svet vytvorený ľuďmi bez toho, aby sa o tento svet staral.

Protí týmto veciam môžeme robiť iba to, že proti nim začneme pracovať už na poslednom stupni výuky na základnej škole, že naozaj neprepustíme zo školy dieťa v pätnástich alebo šestnástich rokoch bez toho, aby malo aspoň o najdôležitejších životných činnostiach niekoľko elementárnych pojmov. Takže bude túžiť, a bude pri každej príležitosti zvedavé a dychtivé vedieť o tom, čo sa deje v jeho okolí, a potom, vďaka z tejto zvedavosti a dychtivosti niečo vedieť, bude rozvíjať ďalej svoje znalosti. Mali by sme preto ku koncu školskej dochádzky využiť jednotlivé vyučovacie predmety v rozsiahlom zmysle pre sociálne vzdelávanie človeka tak, ako využívame jednotlivé veci pri zemepise podľa vzoru toho, čo som uviedol v poslednej prednáške k akejsi súhrnnej výstavbe zemepisného poznania. To znamená, že by sme nemali zabudnúť na to, aby sme na základe predtým získaných fyzikálnych prírodovedných pojmov zoznámili dieťa aspoň s chodom najľahšie pochopiteľných prevádzkových systémov. Dieťa by malo okolo 15. a 16. roku získať pojem o tom, čo prebieha v továrni na mydlo alebo v priadiarni. Pôjde, samozrejme, o to, aby sme to

urobili čo najefektívnejšie. Všade sa dá zachytiť rozsiahla prevádzka v skrátenej forme, ktorá zhrnie veľmi primitívnym spôsobom to, čo sa v skutočnosti odohráva komplikovane. Myslím, že pán Molt mi dá za pravdu, keď poviem, že ak by sa postupovalo efektívne, dal by sa už aj dieťaťu objasniť celý proces továrenskej výroby cigariet, od začiatku až do konca, zhrnutý do niekoľkých krátkych viet, ktoré by však museli byť pochopiteľné z ostatnej vyučovacej látky. Také sprostredkovanie určitých súhrnných predstáv o prevádzkových odvetviach je najväčším dobrodením pre človeka dieťa vo veku 13., 14., 15. a 16. rokov. Keby si človek v týchto rokoch založil taký zošit, kde by stálo: výroba mydla, výroba cigariet, pradiarne, tkáčovne atď., bolo by to veľmi dobré. Nebolo by treba ho učiť hneď mechanickú alebo chemickú technológiu vo veľkom rozsahu, ale keby si dieťa mohlo založiť taký zošit, malo by z toho zošitu určite veľký úžitok. Aj keby sa zošit stratil, niečo predsa zostane. Človek by totiž z toho nemal iba to, že potom o týchto veciach vie, ale najdôležitejšie je, že bude cítiť, keď bude kráčať životom a svojím povoláním, že kedysi tieto veci vedel, kedysi ich preberal. To totiž bude pôsobiť na istotu konania, na istotu, s ktorou sa človek stavia do sveta. Je to veľmi dôležité pre vôľovú schopnosť a pre schopnosť človeka rozhodnúť sa. Nebude môcť mať v žiadnom povolaní ľudí s poriadnou iniciatívou, ak títo ľudia nebudú stáť vo svete tak, že i o tom, čo nepatrí k ich povolaniu, budú mať pocit, že si o tom kedysi osvojili nejakú vedomosť, i keď primitívnu. Aj keď to už zabudli, nejaké rezíduum, nejaký zvyšok z toho v nich predsa zostal. Pravda je, že v škole sa učí o všeličom. A pri názornom vyučovaní, ktoré často vyústi do nemiestnej povrchnosti, sa žiak tiež o niečom takom dozvedá. Ale môžeme sa potom presvedčiť, že sa u neho neobjavuje pocit: s tým som sa už kedysi zoznámil, a bolo to moje šťastie, že som sa s tým zoznámil ale objavuje sa pocit: To som už vďaka bohu zabudol, a je dobre, že som zabudol to, čo som sa vtedy naučil. - Tento pocit by sme nemali nikdy v človeku vyvolávať. Z podvedomia sa vynoria nespočetné veci, ak sme boli v detstve učení tak, že sa bral ohľad na to, čo som práve povedal keď neskôr vojdeme do nejakej továrne a podobne. Dnes je v živote všetko špecializované. Táto špecializácia je vlastne desivá. A v živote sa toľko špecializuje hlavne preto, že začíname špecializovať už vo vyučovaní. To, o čom som tu hovoril, dalo by sa zhrnúť do slov: Všetko, čo sa dieťa učí v priebehu svojej školskej dochádzky, by malo byť nakoniec nejako rozšírené tak, aby to všade vysielalo nitky do praktického života. Veľa, veľa vecí, ktoré sú dnes nesociálne, by sme mohli urobiť sociálnymi, keby sa aspoň u nás navodilo pochopenie tých vecí, ktoré v neskoršej dobe nebudú patriť bezprostredne k nášmu povolaniu.